

ספוגיים

נבוביים
שאינם אלמוגים

אלמוגים

תולעים

רכיכות

חשופיות

סרטנים

קווצי-עור

אצטלניים

דגים

צמחיים

חצי-מיתרניים

מבט כללי

הצורך לתעד. כבר מימי הראשונים כמדריך-פקח החברה להגנת הטבע בשמורת האלמוגים באילת הרגשתי בצורך ללמוד להכיר את החי הימי שבשמורה. היה אז חוסר מוחלט במידע כתוב על הסביבה הימית הטרופית, שלא לדבר על זו של צפון ים-סוף. ככל שהתקדמתי בהכרתה התברר לי שסביבה זו מצטיינת בדינמיקה ניכרת - מינים חדשים מופיעים חדשות לבקרים ולעתים הם מחליפים מינים שנעלמים זמנית או באורח קבוע - לעתים כתוצאה מהשפעת האדם, וכלל שנקדים להכיר ולתעד את המצא, מצד אחד ואת השינויים נקבל תמונה בהירה יותר של הסביבה הזאת ובתי הגידול שלה.

התחלתי ברכיכות, בעיקר משום שקונכיות משתמרות היטב קלות יחסית לזיהוי והן מעניינות ומוכרות. הן היו - מלבד האלמוגים - הכי חשופות לנזק ונודלזים. תחילה רשמתי ביומני את כל מי שזיהיתי, ואף הוצאתי לאור מגדיר פשוט לרכיכות אילת, בשנות ה-1970, אך רק כשהגיע המחשב בשנות ה-80 והיכולת לצרף תמונה לטקסט, התייעוד החל לתפוס יותר נפח. בתקופה שבין 1967-1985 כללתי בתצפיות גם את חוף סיני. בסוף שנות התשעים, עם שכלול יכולות הצילום הדיגיטלי וזמינותם של צילומים מהים, הרחבתי את התייעוד לקבוצות נוספות - דגים, אלמוגים ועוד. עם צאתי לגמלאות התחלתי להוציא לאור ספרי טבע. הספר הראשון - "מפרץ אילת מים סוף ועד סופו", שיצא לאור בשנת 2000 בהוצ' ציריקובר בתל אביב, סיכם תצפיות וידע שצברתי בשלל הנושאים של הטבע הימי של חופי סיני וישראל בים סוף. ספרים נוספים יצאו לאור בהוצ' הספרים "עלה" עם בתי, ליאור דפני כמעצבת ומו"ל. בשנת 2003 השקנו את אתר האינטרנט הנוכחי, הכולל את תריסר קבוצות החי והצומח הימי במפרץ אילת שכיום מכיל תמונות ומידע מיוני (טקסונומי) על כ-2000 מינים. ככל שהוגבלתי בצלילה ותייעוד בים, גבר הסיוע שזכיתי בו מצד צוללים וחובבי-ים ששיתפו אותי בתמונות ומידע. אם שנות המדינה הראשונות אופיינו בגרימת נזקים, בהדרגה התרבו חובבי טבע שהכרת הטבע ושמידתו הם בראש דאגתם. תלמידים ומוריהם, צוללים וחובבי-ים רבים מסתייעים במידע הנכלל באתר זה כדי לזהות את ממצאיהם. הכתוב כאן נועד להקל על ההתמצאות בו ולהסביר איך ניתן בקלות יחסית לזהות את הנקרה בדרכם - חיות, סימנים שונים, ותופעות עונתיות או משתנות.

במאה וחמישים השנים שחלפו מאז נחפרה תעלת סואץ, נפתחה הדרך למעבר יצוריים מים סוף לים התיכון, שגם הולכים ומתבססים בו. תנועה זו, שהביאה לים התיכון מים סוף מאות מינים טרופיים, מכונה "הגירה לספסיאנית" על שמו של חופה של תעלת סואץ, פרדיננד לספס. הגירה בכיוון הנגדי, מהים התיכון לים סוף, ה"אנטי-לספסיאנית", מוגבלת מאד בהיקפה. אני מזמין חובבי טבע שלהם רקע מתאים, בוגרי מוסדות הלימוד בארץ, לחבור אלי, לשכלל את האתר ולהרחיבו לים התיכון, שעד כה לא מיוצג בו.

מקורות המידע עליהם מבוסס האתר מגוונים: בראש ובראשונה אלה פרסומים מדעיים המתעדים יצוריים שתועדו על ידי מומחים, איש איש בתחומו. עם רבים מאלה קיימתי קשרים. מקור הכי מוסמך הוא בסיס המידע העולמי לדגים, ה- Fishbase שנכללים בו כל מיני הדגים בעולם. ראויים לציון ד"ר **מנחם דור**, המורה והמחנך שהוציא לאור בשנת 1984 את **CLOFRES (Checklist of the Fishes of the Red Sea)** בסיס המידע מודפס לים סוף, ומנחם גורן ודניאל גולני שממשיכים ומעדכנים את התייעוד בזמננו. חסרי החוליות, שהם רוב מניינם של יצורי הים זכו לתייעוד בינלאומי בספרו של האנגלי **פיטר ויין (Vine, 1986)** (**Invertebrates of the Red Sea..**) שכלל בו את כל מה שתיעדו קודמיו. כיום חלק מהשמות שהשתמש בהם עודכנו (בהמשך דון בתופעה זו).

השמות העבריים: מנחם דור, בספרו "**לקסיקון זואולוגי**" העניק ודאג לאשר באקדמיה שמות עבריים למיני דגים רבים. המשכו של המאמץ באנציקלופדיה "**החי והצומח של ארץ ישראל**" בעריכתם של **עזריה אלון** ו**ולב פישלזון**, שהרחיבו את התייעוד לחסרי החוליות. רוב השמות העבריים ב"אתרי דפני" מתבססים על פרסומים אלה, למעט אלה שתוארו או נוספו בתקופה האחרונה, שגם הם יעברו בעתיד את אישור האקדמיה.

כמעט כל מערכות החי והצומח מאורגנים כיום במאגרי מידע ספציפיים. בעשור האחרון גברה מאד מעורבות גורמים בינלאומיים בריכוז המידע והנגשתו לציבור הרחב. אתר אינטרנט ההולך וצובר תאוצה הוא **EOL (Encyclopedia Of Life)** הכולל מידע טקסונומי - מיוני ותמונות. אתר האינטרנט הדומיננטי בתחום עדכון המיון של יצוריים הוא האתר הבינלאומי הקרוי **WoRMS** (ראשי תיבות של **World Register of Marine Species**). זהו בסיס מידע פעיל הכולל את השמות המעודכנים של היצורים הימיים שנזכרים בספרות המדעית. המדענים לא חדלים לרגע לשנות...

יעקב דפני